

Så registrerar du namn

Frågor om hur man registrerar namn i sitt program, och då särskilt namnbyten vid giftermål, har flera gånger dykt upp på DIS Forum på DIS webbplats. Det finns inga egentliga regler men en del rekommendationer kan man ge.

AV EVA DAHLBERG

Det jag visar är mitt sätt att jobba med programmet, men jag visar också på några alternativa sätt. Jag försöker också att ge sådana rekommendationer som underlättar utbyte med andra släktforskare, t.ex. genom DISBYT. Jag vill samtidigt passa på att hänvisa till de tips för DISGEN som jag gav i artikeln ”*Har du kontrollerat din databas nyligen?*” i Diskulogen nr 63, december 2003, sidorna 20–23 (tidningen finns även som pdf-fil på DIS webbplats). I den artikeln ges en del enkla tips för att kontrollera att de inmatningar du gjort blivit riktiga och/eller rimliga.

Ändra personnotiser – flikarna Grunddata och Notiser

När du jobbar med grunddata för de personer du lagt in i din

databas arbetar du i dialogrutan för registrering av personuppgifter, **Ändra personnotiser**. De grundläggande uppgifterna om en person ligger under fliken **Grunddata**, som automatiskt visas när du skapar en ny person att jobba med. Väljer du att jobba med en person ur den lista som kommer upp när du startar ditt program eller när du klickar på den gula gubben (**Välj person**), hittar du dialogrutan genom att klicka på den blå ikonen med röda linjer i vänsterkanten (eller genom att trycka på tangenten för mellanslag eller F9).

På den fliken har du namn, födelse- och dödsuppgifter, kön och yrke (se bild 1). Vill du se alla notiser (bild 2) du har lagt in för en person, som t.ex. dopdag, flyttningar eller textnotiser, väljer du fliken **Notiser** i övre delen av dialogrutan (eller knappen **Fler notiser** till höger på fliken). Alla de olika notiser som finns att använda i programmet ser du t.ex. i Handledningen på sidorna 21–24. Vill du se om du lagt in fotnoter eller anteckningar till en notis hittar du dem som flikval genom att klicka på **Ändra** på fliken Notiser.

Enhetlig stavning

När du arbetar med din släktforskning i datorn underlättar det om du använder en enhetlig stavning. Detta gäller lika mycket för personnamn som för ortnamn och källor. Att välja

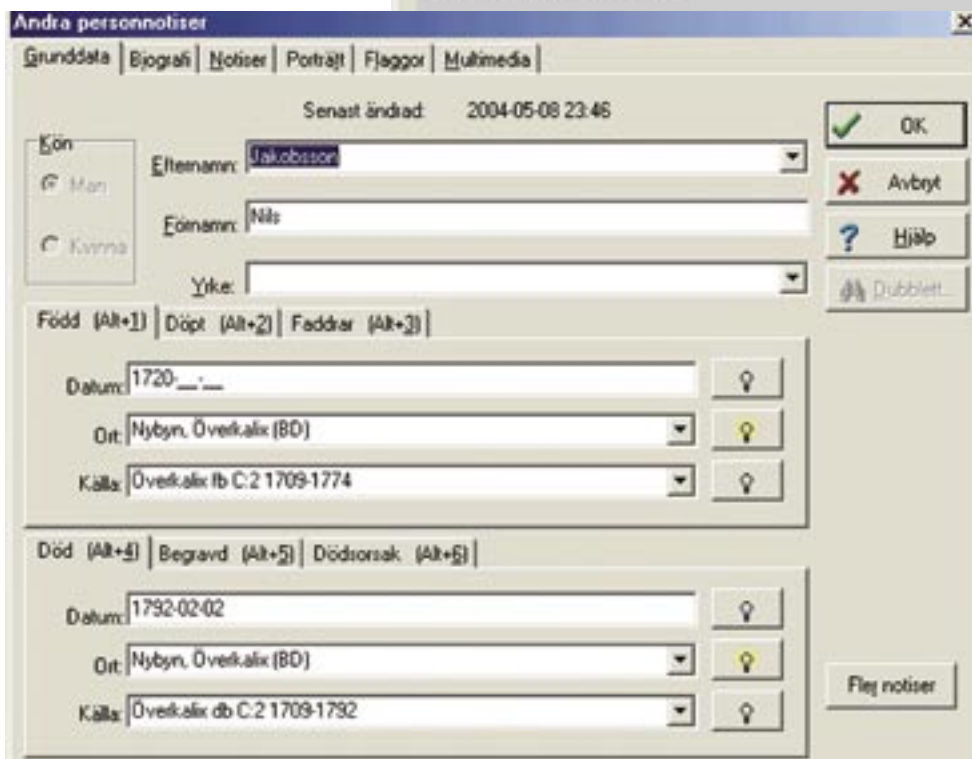

Bild 2

Bild 1

en sådan standardiserad stavning kallas normering. Det är lättare att söka i en databas med många personer inmatade om du stavat på ett konsekvent sätt.

Med historiska källor har man dilemmat att namnen ofta stavas på olika sätt i olika källor. Du vet ytterst sällan om en viss stavning eller namnvariant användes av personen själv eller om det bara är de olika prästerna som skrivit olika. Normering av personnamn är något känsligare än normering av ortnamn, eftersom det finns olika filosofier mellan olika släktforskare om normering kontra bokstavstrogen avskrift. Personligen ansluter jag mig dock till Släktforskarförbundets rekommendationer, se Nättidningen Rötter (Rötters startside <www.genealogi.se>, välj Tips & Råd, sedan Diverse ämnen, Personnamn).

Eftersom jag i källorna ser en rad olika stavningar av namnen på mina släktingar, och platserna de bott på, har jag valt att normera namnen. Om du normerar församlingsnamnen enligt "Sveriges församlingar genom tiderna" (som används i DISGENS ortträd) och personnamnen enligt Släktforskarförbundets namnlista slipper du minnas vem av förfäderna du stavat som Hindrich, Hendrik, Hinrik eller Henrik, eller om källorna ger stavningen Nedre Calix, Neder Kalix eller Nederkalix. Du kan i en textnotis ändå ange under vilka namnformer

personen eller orten återfinns i olika källor, vilket bl.a. kan vara till hjälp i din forskning. Jag normerar bara namn på personer födda före 1850–1860, vilket är den gräns som valts för Släktforskarförbundets namnlista. Resonemanget bakom normeringen finns i Håkan Skogsjös artikel på Rötter och i Släktforskarnas Årsbok 1999.

Andra verktyg i fliken Grunddata

Jag går här inte in på orter eller källor eftersom de funktionerna förtjänar sina egna artiklar längre fram i den här serien. Jag vill i alla fall gärna uppmuntra till användning av de verktyg DISGEN har. Ortträdet, DISGEN-orter, som du hittar bakom glödlampan är lätt att använda. När det gäller inmatning av källorna finns det i DISGEN 8 en enkel och en mer avancerad möjlighet. Med den enkla menar jag att skriva in källan i rullgardinsmenyn, där de senast använda källorna också bevaras. Med den avancerade möjligheten menar jag källträdet, som du hittar bakom glödlampan och som kräver lite mer arbete i inledningsskedet. Du kan välja vilken metod du vill, men du bör i alla fall använda någon.

Rullgardinsmenyn

I inmatningsfönstrets rullgardinsmeny för efternamn, ort och källa hittar du de senast använda uppgifterna

(se bild 3). Inmatningen av många personer som t.ex. efternamnen för en rad barn i en familj eller att välja samma ort snabbas upp med hjälp av rullgardinen, som du når genom att klicka på den lilla pilen till höger om inmatningsfältet.

Lätta inställningsfinesser

Om du väljer inmatning med "expandera punkt" (se bild 4), behöver du bara skriva "Anders." eller "Nils.", alltså förnamnet direkt följt av en punkt, när du matar in personer med patronymikon (Andersson/Andersdotter) så skrivs resten automatiskt ut med rätt tillägg av -son eller -dotter. Dialogfönstret i bild 4 hittar du under menyn **Inställningar**, valet **Inmatning**. Det är även här du ställer in vilka åldrar som du anser vara rimliga för högsta levnadsålder respektive för barnafödande. De personer du har som helt naturligt går utanför dessa åldrar får du felmarkering på när du kör **Verktyg|Kontrollera notiser**, men det kan det vara värt för att hitta de du råkat göra alltför gamla genom att skriva in fel sekelårssiffra (1872 i stället för 1772). Fertilitetsåldern skiftar förstås, men man måste välja något och det är bra att ha ett intervall som gör att de fångas upp som har fel ålder, kanske pga. fel årtal i källorna eller vid inmatningen.

Vilket namn skriver jag in och hur?

Det är några saker jag tycker du särskilt ska tänka på; tilltalsnamn, bindestreck och patronymikon. Det tecken som rekommenderas för att markera tilltalsnamnet är asterisk (*).

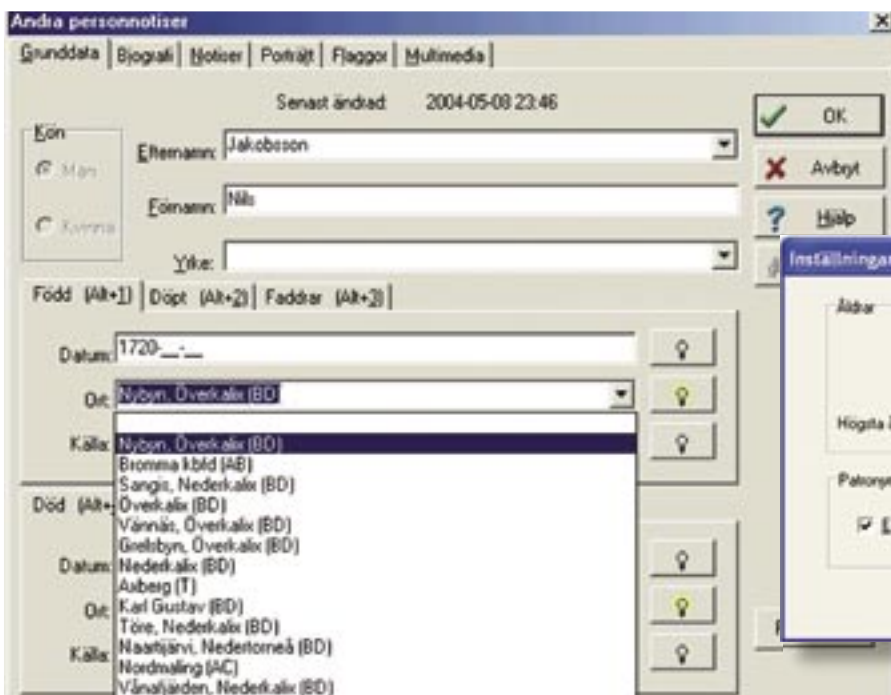

Bild 3

Bild 4

Då kan du påverka vilka förnamn som skrivs ut och utseendet på tilltalsnamnet och om det ska anges med eller utan asterisk vid utskriften (under **Inställningar** och **Antavlor** respektive **Stamtavlor** med inställning antingen från det första dialogfönstret och/eller under knappen **Stilar**). Smeknamn som personen allmänt kallas för, skriver jag ofta inom parentes med det markerat som tilltalsnamn med asterisk.

Man ser i släktforskmateriel ofta bindestreck mellan flera förnamn eller efternamn men detta är oftast inte belagt i några källor och bör då inte heller användas. Förr i världen användes mycket sällan bindestreck i för- eller efternamn. Du bör därför bara skriva Anna-Lena eller Jonsson-Berg om du har belägg för att bindestrecket använts. Om personen har dubbelnamn och har båda som tilltalsnamn men skriver dem utan bindestreck, går det att markera i utskriften på samma sätt som ovan. Du använder understreck (underscore) _ mellan namnen i stället för ett vanligt mellanslag och skriver asterisken efter det sista av namnen. Understrecket syns inte i utskriften, även om det syns på skärmen, och fyller samma funktion att binda ihop namnen som ett bindestreck.

Du bör inte skriva in ett patronymikon i förnamnsfältet utan skriv in det i efternamnsfältet. En man med namnet Jöns Jönsson Sandlund eller en kvinna vid namn Elna Mattisdatter Dahlberg får alltså två efternamn, och bara ett förnamn. Alla efternamn måste dessutom ligga i efternamnsfältet för att kunna bli sökbara i DISBYT. Gårdsnamn från Dalarna kan däremot skrivas in i förnamnsfältet. Du bör skriva ut patronymikon helt, dvs. inte förkorta dtr/dr, huvudsakligen för

att öka läsbarheten för andra, icke-släktforskare som läser ditt material.

En del släktforskare frågar *om* och *hur* man ska registrera dödfödda barn. Jag skriver in dem i min databas, med ett och samma datum angivet för födelse och död, om detta datum finns angivet. Är könet angivet skriver jag i förnamnsfältet ”dödfödd son” respektive ”dödfödd dotter” (utan citationstecken). Är könet okänt så att det i kyrkboken endast står ”Dödfött barn” har jag valt att registrera alla som pojkar men skriver in det just så, dödfött barn, och gissar inte könet. Flera med mig anser att det finns en poäng med att ta med de dödfödda barn som anges i kyrkböckerna, för det visar ju hur familjen faktiskt sett ut och kan förklara t.ex. ett långt hopp i en syskonskara. Statistiken för din databas för t.ex. livslängd blir kanske lite missvisande, men det är mer rättvist mot verkligheten för familjen.

Förkortningar och specialtecken

Förkortningar och specialtecken försvårar ofta läsningen för andra släktforskare eller för andra personer som får läsa en utskrift från din databas. Du bör inte markera flera namn genom snedstreck, som t.ex. Jönsson/Sandlund. Det är också olämpligt att använda förkortningarna f. (född), og. (ogift) eller g. (gift) före efternamnet eller en kod för ditt släktskap med personen i något av namnfälten, om du bestämmer dig för att lämna in ditt material till DIS databas DISBYT. Dina uppgifter visas då kanske inte på det sätt du tänkt dig och sökbarheten blir sämre. Men eftersom material från 1900-talet i liten utsträckning går in i DISBYT-databasen så går det att använda beteckningarna f. eller og.

och g. vid registreringen av personer från modern tid. Mer om hur det ser ut och vilka för- eller nackdelar det kan ha presenteras längre fram. Själv väljer jag dock en annan linje vilket jag också visar.

Flera efternamn

Tyvärr kan DISGEN inte hantera flera efternamn i separata fält. Önskemål om denna funktion har framförts till programutvecklingsgruppen, men det dröjer innan en lösning hittas. Det är frågan om hur funktionen ska återspeglas i programmets tillämpningar och utskrifter som tar tid. Avsaknaden av en funktion med separata fält komplicerar situationen när det gäller att beskriva och registrera personer som bytt namn, vilket är mest vanligt förekommande i modern tid, dvs. från ca 1900. Kvinnorna bytte före ca 1900 oftast inte till mannens namn utan då användes flicknamnet även av gifta kvinnor. Inom släktforskningen sägs ofta att det är flicknamnet som ska användas för personer, oavsett vad de heter eller kallar sig.

Givetvis förekommer namnbyten även tidigare, för soldater och andra. Många som tog ett andra namn behöll kanske patronymikon och då skriver jag in båda namnen om båda använts samtidigt. Om de släppte sitt patronymikon i vuxen ålder så anger jag bara det nya namnet. För en soldat som kanske bytt namn flera gånger kan man t.ex. skriva de olika namnen kopplade till tidsperioden i yrkesnotiser ”Soldat Kråka 1795–1800. Soldat Trana 1801–1805”.

När det gäller personer i modern tid (ca 1900 till nutid) kan man ha bytt namn av flera anledningar och det är inte bara en kvinna som gifter sig som byter namn. Det vanliga är att gifta kvinnor tar mannens namn, men det

Fik:ind	Efternamn	Förnamn	Född år	Född datum	Född ort	Död år	Död datum	Död ort
99.1	Jönsson	Pet	1890	1890				
99.3	Svensdatter, g. Jönsson	Anna	1895	1895				
99.4	Jönsson	Lars*	1920	1920-01-01		1957	1957	

Bild 5

har också blivit vanligt med namnbyten för en familj eller att mannen tar brudens namn vid giftermålet. Det är även så att emigranter eller immigranter byter namn, en person kan också ha bytt namn utan att ha gift sig. Sedan kommer dessutom det faktum att jag kanske inte känner till namnet före giftermålet på en ingift släkting.

Jag börjar med att beskriva för- och nackdelar med att använda f. / g. framför ett av namnen och att skriva alla efternamn i samma efternamnsfält. Fördelen är att alla namnen blir sökbara i "Sök person" (kikaren), i exemplet hittar jag Anna oavsett om jag söker på Svensdotter eller på Jönsson som efternamn (se

bild 5).

Du får i stället fråga dig om utskriften av ansedlar eller släktmatriklar etc. blir bra. Utskrifterna kan kanske se lite röriga ut. Nackdelen är också att i personregistret till en antavla eller stamtavla kan personerna bara sorteras efter det första namnet i raden (se bild 6). Om du väljer "f. Svensson" så kan du hantera alla namnbyten oavsett varför de bytt namn, men om du använder "g. Jönsson" kan du bara hantera namnbyte genom äktenskap.

Min lösning för att registrera namnbyte

Jag har upptäckt att många utanför släktforskningen i mina föräldrars eller min egen generation inte identifierar sig med sina flicknamn. Har man bytt namn så söker man inte efter sig själv i personregistret i en släktmatrikel efter det namn man lämnade för 5-10-15-50 år sedan. Dessutom frågar jag mig varför de ska stå med sina flicknamn, när ingifta personer med för mig okänt flicknamn står under sitt ingifta namn. En person kan ju också ha skilt sig men fortfarande bära det namn hon haft som gift, och då tycker jag inte hon ska stå som "Nilsson g. Svensson".

För att behandla alla nu levande lika oavsett varför de bär sitt namn eller hur deras civilstånd ser ut använder jag det namn de har i nutid, dvs. som de själva använder, i den vanliga efternamnsnotisen. Jag lägger in det namn de föddes med i E-notisen med beteckningen "Född NN", det heter ju flicknamn för kvinnor, men vad heter det för män som bytt namn?

Jag har alltså vänt på det tips som finns i Handledningen på sidan 75, och använder dessutom endast notisnamnet, inte kommentarfältet. Man slipper genom denna vändning texten som föreslås i handledningen, "Namn som gift", när namnbytet i själva verket kan ha en lång rad orsaker. Du ser på bild 7 hur det ser ut på fliken Notiser och hur det ser ut i ett utskrivet personregister ser du i bild 8, där Lars Jönsson och Lars Diskulén är samma, fiktiva, person.

E-notisen är den som i notislistan heter "Utflyttad E". Jag följer rådet på sidan 22 i handledningen och använder för att ange flyttningar Flyt-

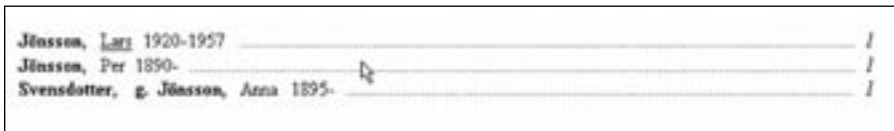

Bild 6

Bild 7

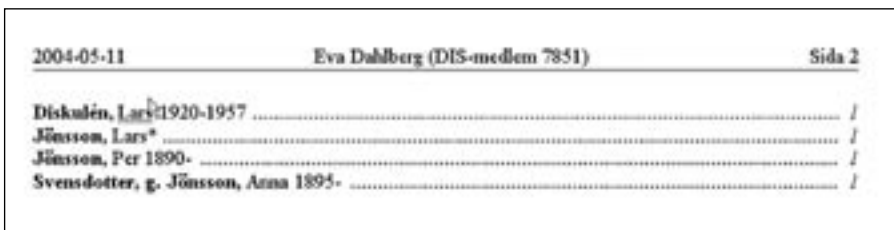

Bild 8

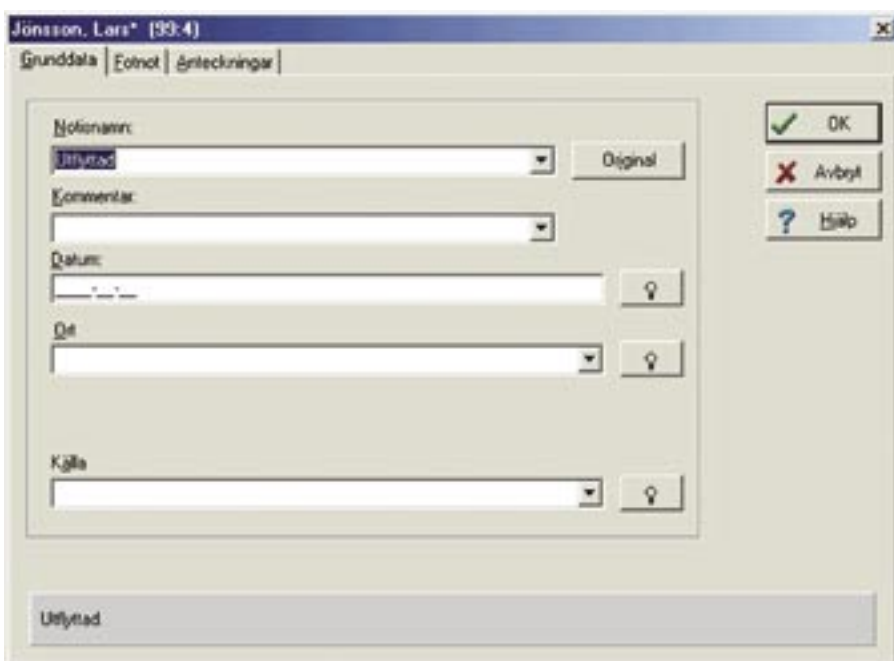

Bild 9

tade-notisen (som även har notisnamn 2) som kan användas för en eller två orter. E-notisen (utflyttad) och I-notisen (inflyttad) är alltså tomma i min databas från början. Flyttade-notisen använder jag för alla flyttningar, även när jag bara vet en av orterna, som när det t.ex. står "Från församlingen 1796" i källorna.

Fördelen med att använda en särskild, i övrigt oanvänd, notis är att man inte blandar samman den med andra. Text- eller specialnotisen kan man använda till många andra saker man vill registrera. Ska du använda mitt system måste du först kontrollera att du inte använder E-notisen för flyttningar, utan att den verkligen är tom.

Tillvägagångssätt

När jag ska skriva in det för första gången – och egentligen enda gången, för sedan behöver mallen bara ändras - väljer jag **Ny notis**, och ur listan **E-notisen**. Då kommer en ny notis upp med rubriken **Utflyttad** (se bild 9). Detta behöver förstås ändras, för alla notisnamn kan man välja att ändra beteckning och kalla en notis vad man vill. Jag vill alltså kalla den "Född NN" och ange personens tidigare burna "födelsenamn" där (se bild 10). Men inte bara det, utan jag skriver som du ser i bild 7 även dit förnamnen, alltså hela namnet. De övriga tecknen

är med för att jag också vill ha in den notisen med alla namnen i personregistret. Lösningen är att göra notisen med det nya namnet som en extra person (EP) utan att göra en dubblett. Personen dyker inte upp två gånger i programmet utan finns mer som en "synonym". Du behöver inte i detta sammanhang förstå hur de olika tecknen används, eftersom de mest är till för att kunna ange i vilken ordning namnen ska skrivas ut i registret.

Du måste komma ihåg att begära utskrift av E-notisen där du vill ha den med, och ta bort den där den inte ska vara med (se bilderna 11 och 12). Vid de "extra personerna" skrivs asterisken ut i stället för att tilltalsnamnet stryks under, men den skillnaden kan jag leva med. I personregistret kommer tyvärr inte levnadsår med (se Lars Jönsson i bild 8). Du kan skriva in levnadsår efter förnamnet i den nya E-notisen, men då får du det med inte bara i registret, utan även i den löpande texten.

Nästa gång du ska mata in en person och registrera ett namnbyte väljer du **Ny notis**, och notisen **Utflyttad** på samma sätt. I rullgardinsmenyn kommer då den tidigare använda notisen fram. Där behöver du bara ändra namnen till den nya personens namn, de övriga tecknen behöver du inte röra. Om du inte alls är van att ändra notiser eller utskrifter kan systemet kanske verka krångligt, men du

behöver alltså bara göra grundjobbet en gång.

Fördelen med systemet är att du täcker in alla namnbyten, utan att behöva ange varför de bytt namn, och du får en mer tydlig och förklarande text vid utskrifterna eftersom det separerat från namnet står "Född Signe* Josefina Lundholm". Sist men inte minst viktigt, är att personerna kommer med i personregistret under båda sina efternamn. Nackdelen med att använda E-notisen med "födelsenamnet" är att den notisen inte är sökbar i huvudfönstret (i fliken **Grundvillkor**) när du söker på namn i funktionen **Sök personer**.

Däremot kan du söka på "födelsenamnet" med siffran ett framför, dvs. 1Diskulén eller 1Lundholm, eftersom det är så namnet anges i inmatningen i fältet, men siffran syns ju inte i utskriften. Du använder då fliken **Ytterligare villkor** och får fram personerna om du har notisen E med bland de som programmet ska söka i. Du får då en söklista med endast de personer som har det födelsenamnet, och som sedan har bytt namn.

Det är lite svårt att hantera personer som bytt namn mer än en gång, så att de haft tre eller fler namn genom åren. Det är ett fåtal personer det gäller och där kan man ju försöka hitta en lösning, kanske motsvarande användning för I-notisen eller med textnotisen ("i första äktenskapet mellan 1925 och 1930 gift Dahlén"). Ett förslag kan också vara att i E-notisen skriva "Tidigare namn ..." med en tidsperiod angiven i stället för "Född ...".

Skillnaden mellan mitt system och markeringen f. / g. i **Familjeöversikten** illustreras i bild 13, namnbytet framgår inte för personen som skrivits in med mitt system.

Kan man ändra användningsområdet utan problem?

En kritik som riktats mot tipset i handledningen, och därmed mot det system jag använder, är en varning för annan användning av notiserna än den ursprungliga. I det här fallet kan du få en risk för sammanblandning av orter och namn vid export av ditt material till en annan släktforskare genom GEDCOM. Men 1900-tals-/nutidsmaterialet är jag själv mycket

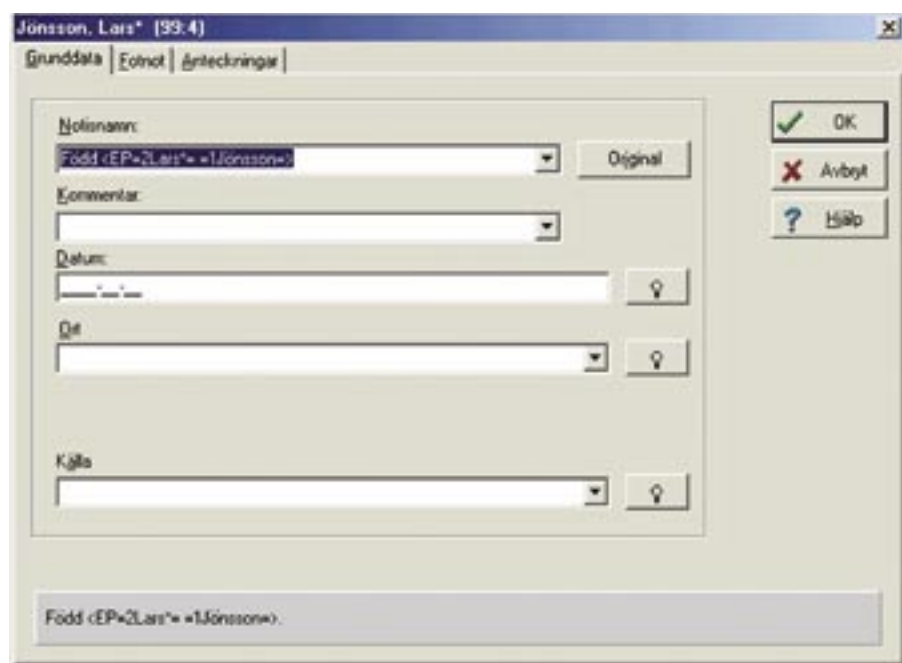

Bild 10

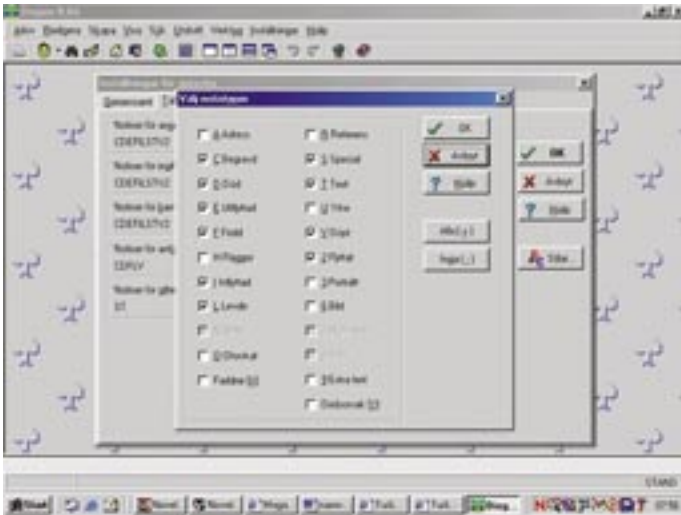

Bild 11

Bild 12

restriktiv med att lämna ut som GEDCOM-fil och därför har jag tagit lätt på kritiken eftersom jag inte anser mig berörd av problemet.

För mig är det viktigare att mina släktingar känner igen sig vid en

utskrift från min databas, så länge programmet inte kan hantera flera efternamnsfält. Jag har också valt att E-notisen inte ska tas med vid GEDCOM-export (se bild 14). När jag exporterar mitt material från DISGEN

till något av de program jag använder vid sidan om, kommer därför bara det efternamn med som personerna använder, det jag har i efternamnsfältet. Mitt "Född NN" från E-notisen kommer inte med.

Bild 13

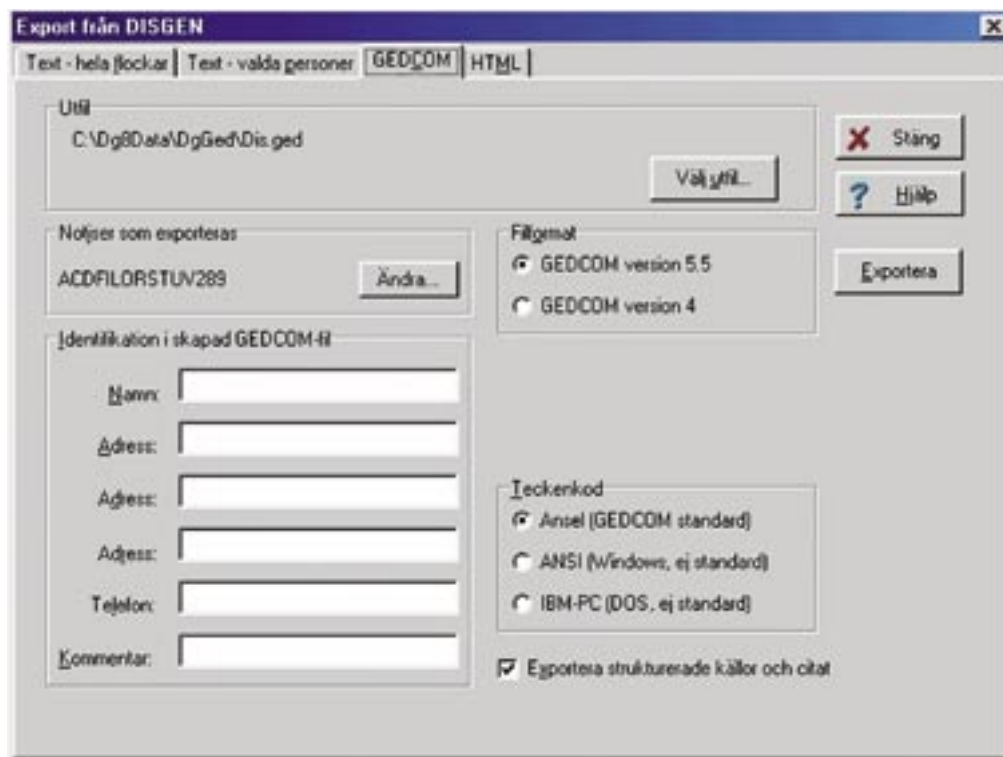

Bild 14

Märka ut den egna anan

För egen del känner jag inte något behov av att det ska vara lätt att se vilka personer i min databas som är mina anor, men många tycker att det skulle underlätta för dem att kunna se vilket av barnen i en syskonskara som är den egna anan. Man vill lätt kunna se vem av personerna som ska väljas för att komma till den egna släktgrenen, t.ex. i en byggd stamtavla på skärmen. Du bör i så fall inte lägga in några specialtecken, asterisker, plus, siffror eller mellanslag i namnfälten. Använder du asterisk vid förnamnet, eftersom det kan påverkas i utskriften med fetstil eller understrykning, måste du tänka på att du inte kan använda det för att markera tilltalsnamnet för någon annan släkting i databasen. Ett sätt som kan användas är att skriva anornas förnamn och/eller efternamn med stora bokstäver (VERSALER), då blir det tydligt och inga extratecken finns i namnfälten.